

Szabó I. László

A terrorizmus és a terrorveszélyhelyzet különleges jogrendi helyzet lakossági percepciója

Az elmúlt másfél év során számos nagy áldozatszámmal, nagy médiafigyelemmel és nagy félelemkeltő hatással járó úgynevezett stratégiai terroristámadásra került sor Európában és az Egyesült Államokban. A magyar Országgyűlés 2016 júniusában az Alaptörvényben meghatározott különleges jogrendi helyzeteket kiegészítette a terrorveszélyhelyzet különleges jogrendi elemmel. Elemzésünkben – amely a ZRI Závecz Research Kft. reprezentatív felmérésén alapul – arra keressük a választ, hogy Magyarországon milyen a terrorizmus és a terrorveszélyhelyzet különleges jogrendi elem lakossági megítélése. A felnőtt népességet reprezentáló válaszadók több mint 80%-a érzékelte Nyugat-Európa, 43%-a és 40%-a pedig az Egyesült Államok és Magyarország növekvő terrorfenyegetettségét. A válaszadók több mint fele (53%) a terrorveszélyhelyzet különleges jogrendet fontosnak tartja a terrorizmus elleni hatékony fellépés szempontjából, egyharmada (32%) a kormány hatalma növelésének szándékát látja benne, 15% nem nyilvánított véleményt.

Kulcsszavak: terrorizmus, terrorveszélyhelyzet, Magyarország, közvélemény-kutatás, szubjektív biztonság

Szabó I. László: *The public perception of terrorism and terror emergency in Hungary*

In the past one and a half years the United States and Europe have witnessed several so called strategic terrorist attacks, causing high death tolls, heightened media attention and increased fear. In June 2016 the Hungarian Parliament adopted an amendment of the Basic Law, adding a new emergency situation on terror emergency to the existing ones. The analysis – relying on the public opinion poll conducted by ZRI Závecz Research Ltd. – offers answers to the question: What is the public perception of terrorism and terror emergency in Hungary? The results show that 80% of adult respondents perceive a terrorist threat to Western Europe, 43% to the United States and 40% to Hungary. More than half of the respondents (53%) see the introduction of terror emergency as an extraordinary measure that is necessary to efficiently tackle terrorist threats, about one third (32%) perceive it as the government's attempt to increase its powers, while 15% did not answer to these questions.

Keywords: *terrorism, terror emergency, Hungary, public opinion, subjective security*

Előzmények

A magyar Országgyűlés 2016. június 7-i ülésnapján kétharmados többséggel elfogadta Magyarország Alaptörvényének hatodik módosítását (hatályos 2016. július 1-jétől). A módosítást a Fidesz, a KDNP és a Jobbik képviselői támogatták (153 igen), az LMP és baloldali függetlenek elleneztek (13 nem), egy baloldali független pedig tartózkodott.

Az MSZP képviselői nem vettek részt a szavazásban. A módosítás lehetővé teszi, hogy az Országgyűlés – a kormány kezdeményezésére – terrortámadás veszélye vagy terrortámadás esetén meghatározott időre kétharmaddal terrorveszélyhelyzetet hirdessen ki, ezáltal rendkívüli intézkedések bevezetésére hatalmazza fel a kabinetet. A kormány rendeletet alkothat, törvényeket függeszthet fel, rendkívüli intézkedéseket hozhat, s amennyiben a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok alkalmazása nem elegendő, felhasználhatja a Magyar Honvédséget is a helyzet megoldására.

A kormánypártok szerint a migráció során az illegális bevándorlókkal terroristák is érkeznek az Európai Unió területére, azaz valós veszélyekről van szó, és ezt a terrorveszélyhelyzet különleges jogrendi elem bevezetésének lehetőségével kell kezelni. Az Alaptörvény hatodik módosításának indoklása többek között a következőt tartalmazza: „Az Alaptörvény különleges jogrendi szabályai ugyanis elsősorban a klasszikus államközi kihívásokra nézve határoznak meg logikailag zárt rendszert, amelyben a rendkívüli állapot a klasszikus külső háborús fenyegetés, a szükségállapot az állam, illetve a társadalom rendjét alapjaiban fenyegető belső fenyegetések, a megelőző védelmi helyzet a háborús felkészülés, a váratlan támadás pedig az országon kívülről érkező, váratlan fegyveres becsapások, illetve a veszélyhelyzet az ipari és természeti katasztrófák kezelésére hivatott. Ez a rendszer egyfajta súlyosság szerinti, és ezzel arányosan a jogkörök tekintetében is a fokozatos bővüléssel járó megoldást jelent, amibe azonban az új típusú biztonsági kihívások teljességgel nem illeszthetők be.”¹

A baloldali ellenzék szerint az Alaptörvény módosítása összességében nem az emberek biztonságát, hanem a kormány hatalmi törekvéseit szolgálja. Elsősorban a terrortámadás közvetlen veszélyének nem pontosított, „gumijellegű” fogalma állt a bírások fókuszában. Szocialista és LMP-s képviselők is kezdeményeztek alaptörvény-módosítást a Magyar Honvédség terrorveszélyhelyzetben széles körben történő alkalmazására, tehát a haderő szükség esetén bekövetkező felhasználását a baloldali, LMP-s ellenzék is javasolta. A Jobbik 2016 januárjától sürgette a Magyar Honvédség alkalmazását a terrorveszély kezelésében.

Az adatfelvétel időszakában történt az Egyesült Államokban, Orlandóban az ország történetének legvéresebb, lövöldözéssel elkövetett merénylete. A legalább 50 halálos áldozatot követelő terrorcselekmény elkövetője cselekedete előtt az Iszlám Állam vezetőjének tett hűségesküt, erről a magyar média is hírt adott.² A korábban Nyugat-Európában – Brüsszelben és a Párizsban – elkövetett terrorcselekményeket, valamint azt követő nyomozás eredményeit szintén részletesen taglalta a magyar sajtó.

A közélettel, eseményekkel kapcsolatos informáltság³

Június elejétől az ország a futball-Eb hatása alatt állt. A megkérdezettek közel 40 százaléka rendszeresen követte a magyar csapat részvételével zajló eseményt, további 44% pedig alkalmanként (1. ábra). A mintába kerültek körülbelül egyharmada folyamatos, fele pedig

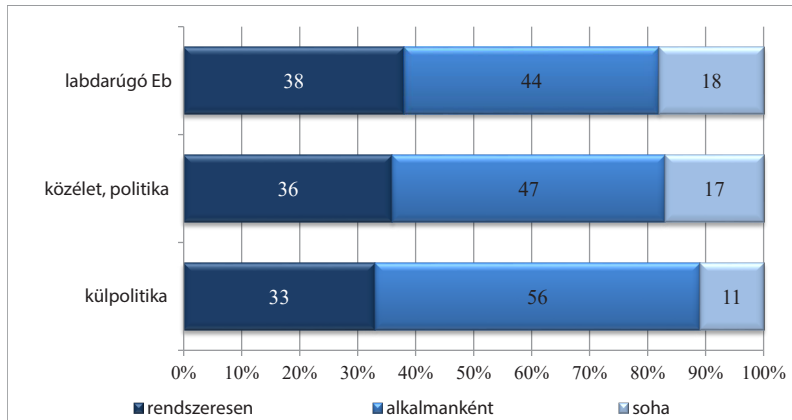
1 T/10416 Magyarország Alaptörvényének hatodik módosítása.

2 A merénylő hűségesküjét pszichológiai hatások is befolyásolhatták, az Iszlám Állam melletti elköteleződésének ideológiai alapjai jelenleg nem bizonyítottak.

3 A kutatást a ZRI Závecz Research Kft. bonyolította le. Az országos minta a felnőtt népességre (nem, életkor, település, iskolai végzettség alapján) reprezentatív, a minta elemszáma 1000 fő, az adatfelvétel telefonos megkeresés útján 2016 júniusában történt.

alkalmankénti közéleti és az ország biztonságával, külpolitikájával kapcsolatos érdeklődésről számolt be. Ebben a relatíve magas közéleti információkövetésben jelentős szerepe lehet a labdarúgó Európa-bajnokság húzó hatásának. A futballesemények, hírek figyelése, nézése a férfiak nagyobb részét kötötte le (45%), a nők esetében ez az arány valamivel egyharmad alatt volt. A közélet és a biztonságpolitikai kérdések követésében nincs különbség a két nem között, kimutatható még, hogy az idősebbek, a felsőfokú végzettségűek nagyobb arányban informálódtak napi gyakorisággal.

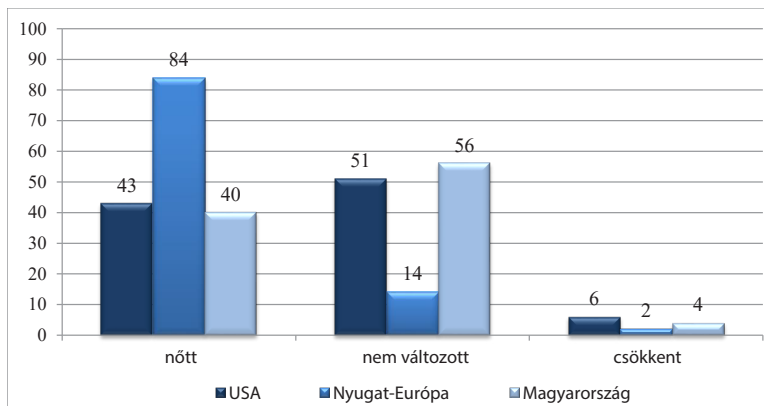
1. ábra: Mennyire érdeklődik Ön... (%)

A szubjektív terrorfenyegetettség-percepció

Az elmúlt egy évben a biztonsággal, a külpolitikával kapcsolatos történésekben, hírekben a szíriai multidimenzionális háború, az Iszlám Állammal szembeni fellépés, a migráció hatása Európában és Magyarországon, valamint Nyugat-Európában és az Amerikai Egyesült Államokban elkövetett konkrét terrorcselekmények domináltak. A megkérdezettek értékelték a terrorfenyegetettség elmúlt egy éves dinamikáját. Két ország – az Amerikai Egyesült Államok, Magyarország – és egy térség – Nyugat-Európa – helyzetének változását kellett minősíteniük. A felnőtt népességet reprezentáló válaszadók több mint 80 százaléka érzékelte Nyugat-Európa, 43 és 40 százaléka pedig az Egyesült Államok és Magyarország növekvő terrorfenyegetettségét (2. ábra). E két ország esetében a populáció valamivel több mint fele azonban nem gondolta, hogy a biztonsági helyzet változott a korábbihoz képest. Az Egyesült Államokban több, az iszlámmal összefüggő terrorcselekményt követtek el, ezzel szemben Magyarországon erre eddig nem került sor. Az, hogy Magyarország terrorfenyegetettségét az Egyesült Államokra vonatkozó mértékre helyezi a lakosság, azt mutatja, hogy az objektív fenyegetettség és szubjektív percepciója hazánk esetében különválnak. Nyugat-Európa és az Egyesült Államok terrorfenyegetettségét illetően szociodemográfiai változók mentén statisztikailag szignifikáns különbség nem mutatható ki. Hazánk növekvő fenyegetettségét szignifikánsan a nők, a városokban és a községekben lakók érzelték nagyobb arányban.

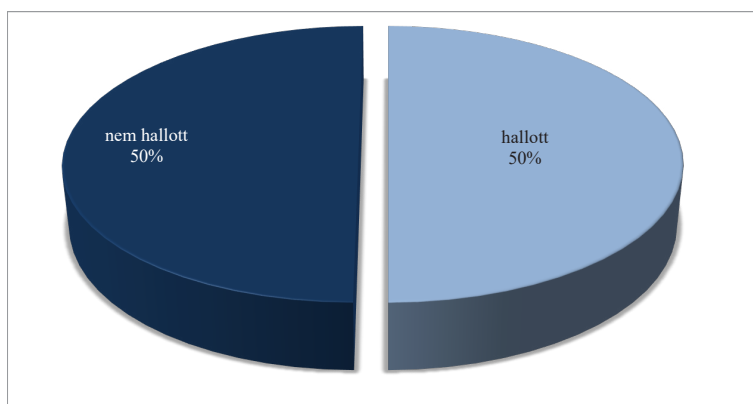
2. ábra: Most három térséggel, országgal kapcsolatban tennék fel kérdéseket. Ön szerint az elmúlt egy évben nőtt, nem változott vagy csökkent az Amerikai Egyesült Államok, Nyugat-Európa és Magyarország terrorfenyegetettsége? (%)

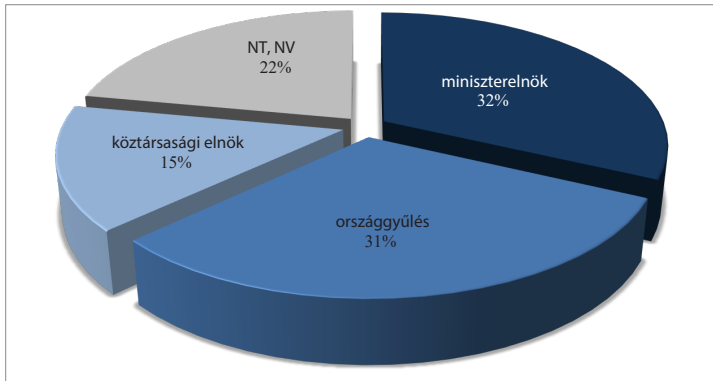
A terrorveszélyhelyzet mint különleges jogrendi elem

Az Alaptörvény hatodik módosítása tartalmazza a terrorveszélyhelyzet bevezetésének lehetőségét, feltételeit. A módosításról a felnőtt lakosság fele értesült (3. ábra). A budapestiek, a megyeszékhelyeken lakók és az idősebbek, azaz a 60 év felettek rendelkeztek nagyobb arányban információval a módosításról. A legfontosabb tartalmi elem, a bevezetésről döntő személy, testület megjelölésében a mintába kerültek közel egyharmada (31%) adott helyes választ, az Országgyűlés döntési jogkörét említve (4. ábra). Hasonló arányban nevezték meg a miniszterelnököt, míg a köztársasági elnököt 15% említette, 22% pedig nem válaszolt (NV) vagy nem tudott válaszolni (NT).

3. ábra: Hallott Ön arról, hogy néhány napja az Alaptörvénybe bekerült a terrorveszélyhelyzet elnevezésű különleges jogrendi elem? (%)

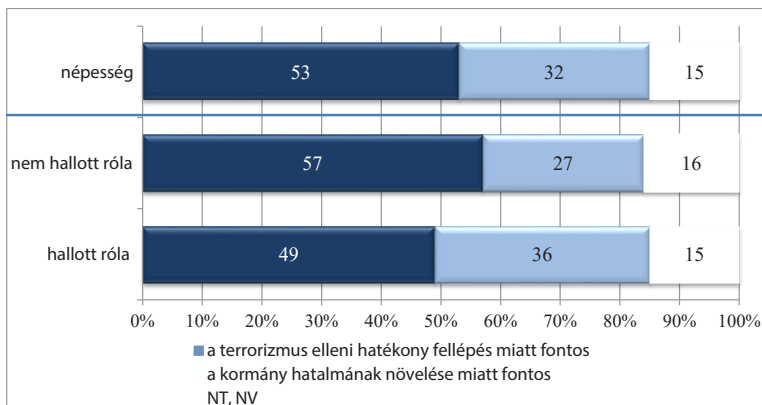

4. ábra. Ön hogy tudja, Magyarországon ki dönt a terrorveszélyhelyzet bevezetéséről? (%)

A terrorveszélyhelyzet különleges jogrendi elem szükségességét is értékelték a megkérdezettek (5. ábra). Az összes megkérdezett több mint fele (53%) fontosnak tartja a terrorizmus elleni hatékony fellépés szempontjából, egyharmada (32%) a kormány hatalma növelésének szándékát látja benne, 15% nem nyilvánított véleményt. Az alaptörvény módosításáról való értesültség alapján megállapítható, hogy azok körében, akik hallottak róla, az egyharmadot (36%) meghaladja a kormány hatalmi terjeszkedését feltételezők aránya. A módosításról nem értesültek között a terrorizmus elleni hatékony fellépést 57% gondolja a terrorveszélyhelyzet különleges jogrend kapcsán. Feltehető, hogy akik szükségesnek tartottak valamilyen intézkedést a terrorizmus elleni fellépéshez, kevésbé figyeltek fel ennek jogi megvalósítására.

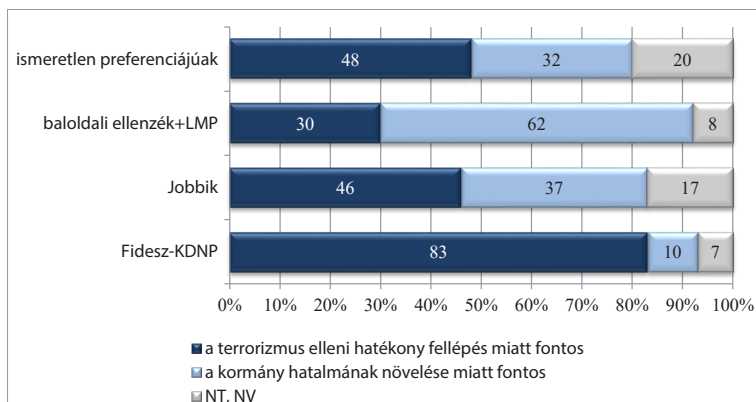
5. ábra: A terrorveszélyhelyzet kihirdetése terrortámadás veszélye vagy tényleges terrortámadás esetén lehetséget biztosít rendkívüli intézkedések bevezetésére. Ön szerint ez ...? (%)

Úgy tűnik, hogy a mintába kerültek pártválasztása döntő módon meghatározza a kormány szándékáról való vélekedést. A baloldali és LMP-s szavazók 62 százaléka a kormány hatalmának növelését látja a terrorveszélyhelyzet különleges jogrend mögött, és 30% tartja fontosnak a terrorizmus elleni harchoz (6. ábra). A Jobbik szavazói körében 46%,

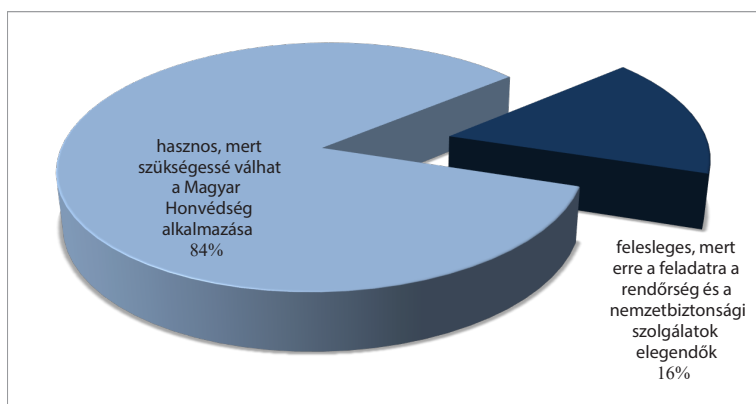
a kormánypárti szavazók között pedig 83% az új különleges jogrendi elemet a terrorizmus elleni hatékony fellépéshez szükségesnek tartók aránya. A pártok szavazói alapvetően kedvenc pártjuk álláspontját fogadták el. Megjegyzendő, hogy az ismeretlen preferenciával rendelkezők közel fele fontosnak tartja a terrorveszélyhelyzet bevezethetőségét a terrorizmus elleni küzdelem szempontjából, közel egyharmaduk viszont kormányzati hatalmi terjeszkedést feltételez.

6. ábra: A terrorveszélyhelyzet kihirdetése terrortámadás veszélye vagy tényleges terrortámadás esetén lehetőséget biztosít rendkívüli intézkedések bevezetésére. Ön szerint ez...? (%)

A közvéleményben domináns vélemény (84%) terrorveszélyhelyzetben a Magyar Honvédség országhatárain belül történő alkalmazása (7. ábra). A releváns pártok között a Magyar Honvédség alkalmazhatósága tekintetében kialakult egyetértés jellemzi szavazótáborukat is.

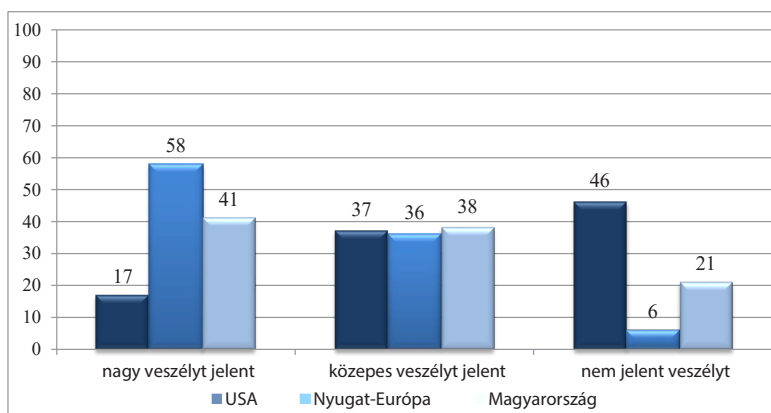
7. ábra: A terrorveszélyhelyzet kihirdetése esetén a Magyar Honvédség az ország határain belül bevethető. Véleménye szerint ez... (%)

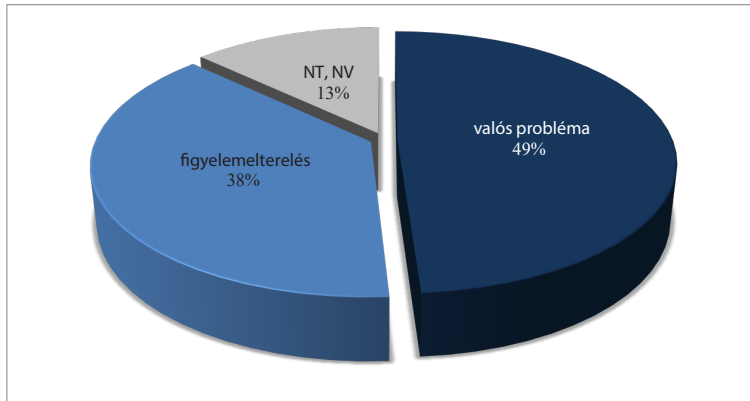
A migrációnak az Egyesült Államokra, Nyugat-Európára és Magyarországra gyakorolt hatását is minősítették a megkérdezettek. A Magyarországot érintő, migráció okozta biztonsági kockázatot valamivel a relatíve magas nyugat-európai szint alatt helyezi el a lakosság, ezektől az értékektől elmarad az alacsony szintű amerikai kockázatpercepció. Legnagyobb arányban (58%) Nyugat-Európa migráció általi nagymértékű veszélyeztettségét állapították meg, Magyarország esetében a minta 41 százaléka, az Egyesült Államok tekintetében pedig 17 százaléka érzel nagy veszélyt az adott ország biztonságára. Ez utóbbi adatot szociodemográfiai változók mentén vizsgálva látható, hogy a tőlünk távol elhelyezkedő Egyesült Államokban a nők, valamint a legfeljebb 8 osztályt végzettek hajlamosabbak veszélyt észlelni, tehát ez a két szegmens általában is szenzitívebb lehet a biztonságproblematikára. Közepes mértékű veszélyt a megkérdezettek 36-38 százaléka feltételez a két országban, illetve egy térségben. Nem lát biztonsági problémát a migráció nyomán az Egyesült Államok vonatkozásában a válaszolók közel fele (46%), Magyarország tekintetében pedig 21 százaléka.

A terrorizmust Magyarország vonatkozásában a megkérdezettek fele (49%) valós problémának ítéli, 38 százaléka figyelemelterelést lát benne, illetve az emlegetésében, további 13 százaléka pedig nem nyilvánít véleményt (9. ábra). Ezek az arányok többnyire hasonlóak a terrorveszélyhelyzet különleges jogrend terrorizmus elleni hatékony fellépést biztosító, illetve kormányzati hatalmi terjeszkedést szolgáló jellegének megítéléséhez (lásd 5. ábra). A pártpreferencia szerinti vizsgálat is hasonló irányokat jelez. A terrorizmust valós problémaként azonosítja a Fidesz–KDNP-szavazók több mint 80 százaléka, a Jobbik-ra voksolók kétharmada és az MSZP-t választók egyharmada (10. ábra). Kissé meglepő, hogy a kormánypártok szavazóinak 18 százaléka, a jobbikosok egyharmada más problémákról való figyelemelterelést érzel a terrorizmus kormányzati emlegetése kapcsán, az MSZP-t favorizálók esetében a 68 százalékos arány a vártnak megfelel. A budapestiek, a 60 év felettek és a felsőfokú végzettségűek azok, akik az átlaghoz képest nagyobb arányban gondolják figyelemelterelésnek a terrorizmusra való kormányzati hivatkozásokat.

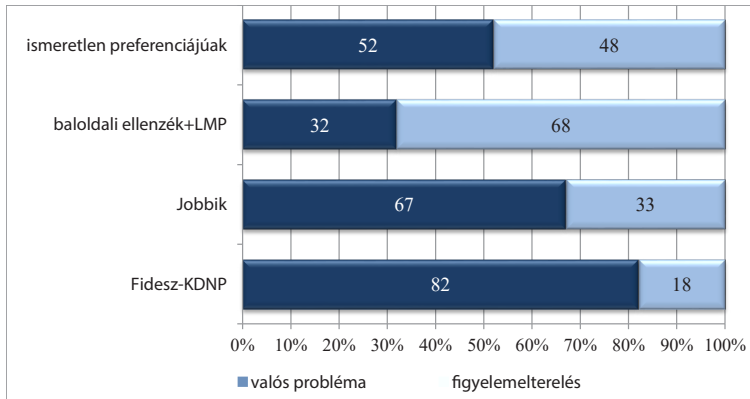
8. ábra: Ön szerint a migráció mekkora veszélyt jelent az Amerikai Egyesült Államok, Nyugat-Európa és Magyarország biztonságára (%)?

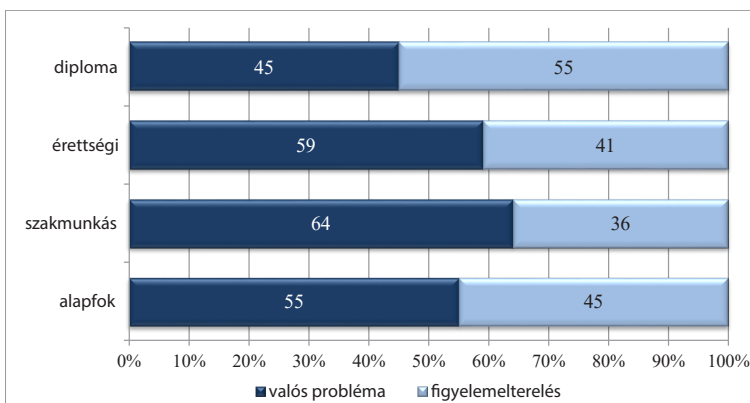
9. ábra: Ön szerint a terrorizmus Magyarországon... (%)

10. ábra: Ön szerint a terrorizmus Magyarországon... (%)

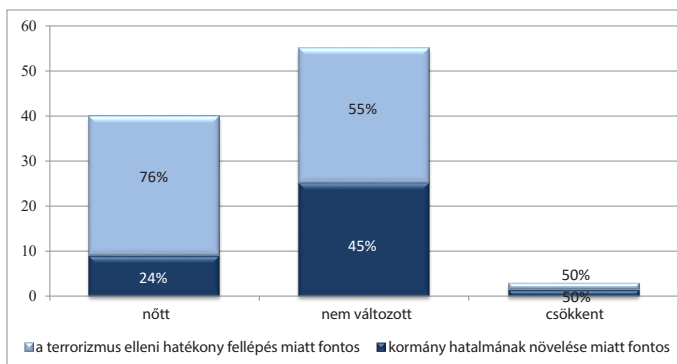

11. ábra: Ön szerint a terrorizmus Magyarországon... (%)

A következő két ábra a terrorfenyegetettség dinamikájáról alkotott véleményeket mutatja egyrészt a terrorveszélyhelyzet különleges jogrendről, másrészt a terrorizmus magyarországi problematikájáról alkotott vélekedésekkel összevetésben. A mintába kerültek 40 százaléka érzékelt hazánk terrorfenyegetettségének növekedését az elmúlt egy évben. Közülük 76-77% gondolja a terrorveszélyhelyzet különleges jogrendet a terrorizmus elleni hatékony fellépés szempontjából fontosnak, valamint a terrorizmust valós problémának hazánk tekintetében (12. és 13. ábra). A terrorfenyegetettség változatlan mértékét, állapotát az összes válaszadó 56 százaléka állítja. Közülük 55% tartja fontosnak a terrorveszélyhelyzet különleges jogrend szükségességét, 45% pedig a kormányzati hatalom kiterjesztését látja benne. A terrorizmus hazai problematikája tekintetében a terrorfenyegetettségben változást nem észlelők (az összes megkérdezett 56 százaléka) közül 57% a terrorizmus problematikáját figyelemelterelésnek tartja más fontos problémákról, valós problémának pedig 43% gondolja. Összességében megállapítható, hogy a társadalom megosztott, egyrészt az abszolút többség támogatja a terrorizmus elhárítását szolgáló különleges jogrendben tett módosítást, ugyanakkor az aktuális helyzetben a terrorizmust hazai viszonylatban a relatív többség ítéli valós problémának.

12. ábra: Ön szerint az elmúlt egy évben nőtt, nem változott vagy csökkent Magyarország terrorfenyegetettsége az alapján, hogy a terrorveszélyhelyzet különleges jogrendet hogyan ítéli meg (%)?

13. ábra: Ön szerint az elmúlt egy évben nőtt, nem változott vagy csökkent Magyarország terrorfenyegetettsége az alapján, hogy a terrorizmus hazai problematikát hogyan ítéli meg (%)?

